

УДК [796.01:796.062:061.23]

DOI <https://doi.org/10.24195/olympicus/2023-3.1>**Аніканов Іван Володимирович**

аспірант кафедри гімнастики та спортивних єдиноборств
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
ORCID ID: 0000-0002-7277-5855

Долинський Борис Тимофійович

доктор педагогічних наук,
професор кафедри гімнастики та спортивних єдиноборств
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
ORCID ID: 0000-0002-3745-2460

Дразіна (Долгієр) Євдокія Володимирівна

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
ORCID ID: 0000-0002-2818-8274

Погорелова Олена Олександрівна

кандидат філософських наук,
доцент кафедри гімнастики та спортивних єдиноборств
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
ORCID ID: 0000-0002-6667-162X

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ

У статті розглянуто основні вектори реформування сфери фізичної культури і спорту. Зазначено, що створення оптимальних умов для гармонійного розвитку підростаючого покоління – питання багатовекторне. Беручи до уваги специфіку та різноманіття сфер впливу, чинників та взаємодій, які формують фізичний, емоційний, інтелектуальний та соціальний розвиток молоді, спортивні клуби вважаються оптимальною структурою у формуванні цінності співпраці та побудові соціальних відносин. Представлено переваги розвитку клубної системи як альтернативи системи спортивних шкіл щодо масової популяризації спорту. **Мета дослідження** – охарактеризувати тенденції оптимізації діяльності спортивних клубів. **Методи дослідження:** аналіз літературних джерел, аналіз документів, системний аналіз, структурно-функціональний аналіз, організаційне прогнозування. **Результати дослідження.** В ході дослідження встановлено, що розглядаючи спорт як ключовий елемент стратегії економічного розвитку регіонів та держави, основними його економічними перевагами є: отримання доходу, відновлення інфраструктури, створення додаткових робочих місць, а також промоція регіону. Оптимальною організаційно-правовою формою в процесі розвитку масового спорту та вирішення супутніх завдань, виступають спортивні клуби. Однією з найважливіших складових трансформацій у сфері фізичної культури і спорту має стати перехід з системи спортивних шкіл до системи спортивних клубів. Серед викликів щодо пріоритетної підтримки спортивних клубів виступають: високі початкові витрати, короткострокові переваги, диспропорція регіональних переваг. Забезпечення належного розвитку дітей та підлітків є комплексним завданням, яке потребує соціальної залученості, цілісної освіти, фізичного та емоційного здоров'я, рівних можливостей та співпраці між різними секторами суспільства. Система відкритого суспільства передбачає створення таких умов, де платформою для стабільного зростання та розвитку сфери фізичної культури і спорту виступатимуть інтеграційні спортивні клуби. Втілення цієї ідеї як проекту передбачає: створення технології, організація менеджменту реформи і проектного офісу, формулювання технічного завдання, забезпечення ресурсами та чіткою кооперацію з усіма стейкхолдерами.

Ключові слова: реформування, спорт, клубна система, інтеграція.

Вступ. Аналіз діяльності спортивних клубів в сучасних умовах реформування системи державного управління, сфери фізичної культури і спорту виступає об'єктом дослідження таких науковців як Дубінська З. П., Крошка С. А., Сіренко Р., Стахів І. М., Ткалич М. О. та інших, які обґрунтовують доцільність розвитку системи спортивних клубів в Україні як оптимальної форми в ході організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності серед широких верств населення, а також розвитку підприємництва в сфері фізичної культури і спорту. Спортивні клуби є первинною ланкою фізкультурно-спортивного руху [8]. Через систему спортивних клубів достатньо успішно розвивається як масовий спорт, так і спорт вищих досягнень. У рамках масового спорту спортивні клуби, насамперед, орієнтуються на задоволення потреб різних груп населення, збереження і зміцнення здоров'я, розвиток певних фізичних якостей і рухових здібностей, поліпшення статури, відпочинок і розваги, спілкування з іншими людьми і з природою, отримання естетичних емоцій, розвиток своїх творчих здібностей, соціальну адаптацію та реабілітацію. Спортивні клуби в рамках спорту вищих досягнень, насамперед, покликані забезпечити відбір перспективних спортсменів і вдосконалення їхньої спортивної майстерності [5].

Мета дослідження – охарактеризувати тенденції оптимізації діяльності спортивних клубів. **Методи дослідження:** на основі аналізу науково-методичної та спеціальної літератури та аналізу документів були виявлені проблеми й особливості діяльності спортивних клубів в Україні. Методи системного аналізу, структурно-функціонального аналізу, організаційного прогнозування дозволили виявити найбільш характерні аспекти, що впливають на розвиток клубної системи в нових соціально-економічних умовах України, а також запропонувати організаційну модель інтеграційних спортивних клубів.

Результати дослідження. Інтенсивний розвиток спортивної індустрії як галузі економіки в світі свідчить про вагомий суспільний інтерес до спорту, як виду людської діяльності. При чому в Україні цей процес має уповільнений характер, що пов'язано з чисельними політичними та економічними чинниками, а також фрагментарністю емпіричних досліджень щодо ефективного менеджменту спортивних клубів. На сучасному етапі розвитку України першочерговим завданням виступає створення умов для збереження фізичного та емоційного здоров'я населення, а також гармонійного розвитку підростаючого покоління. Серед основних проблем розвитку спорту виокремлено: низька зацікавленість та мотивація серед населення, слабка інформаційна кампанія пропаганди спорту та здорового способу життя, незадовільне матеріально-технічне та фінансове забезпечення індустрії спорту, недостатній розвиток спортивної медицини [4; 5]. Сучасна реформа сфери фізичної культури і спорту зосереджена на створення умов для розвитку клубної системи в Україні [2].

На даний момент повного організаційного, науково-методичного, нормативно-правового, матеріально-технічного, кадрового та фінансового супроводу зазнала система спортивних шкіл, яка виступає ключовою ланкою в системі підготовки спортивного резерву. Маючи загальні базові ознаки (наявність тренерів та вихованців, організовані тренувальний та змагальний процеси), принциповими відмінностями є наявність в спортивних школах великої кількості регламентів, вимог, правил, які закріплені в типових положеннях; домінування в діяльності спортивних шкіл пріоритетів спорту вищих досягнень над завданнями масового спорту; недостатній зв'язок спортивних шкіл з діяльністю федерацій з видів спорту. При цьому діяльність спортивних клубів недостатньо врегульована нормативно та має опосередковану підтримку на різних рівнях державного управління.

Класична модель спортивного клубу побудована на таких принципах:

- 1) добровільне членство – людина добровільно приходить до клубу, маючи намір отримати відповідні послуги, які відповідають її інтересам;
- 2) орієнтація на інтереси клубу – клуб намагається задовольнити інтереси членів клубу, щоб зберегти їх;
- 3) незалежність від третіх осіб – клуб виконує свої завдання, несе економічну відповідальність і підтримує себе за рахунок фінансових або інших внесків членів. Клуб як добровільне об'єднання не залежить від держави;

4) демократична структура ухвалення рішень – члени клубу згідно зі статутом мають рівне право прямо або опосередковано визначати, що відбувається чи має відбуватися в клубі;

5) добровільна робота – частина членів клубу виконують необхідні клубу функції безкоштовно [1; 2; 8].

Загально відомим є той факт, що спорт відіграє важливу соціальну роль у суспільстві, виступаючи джерелом формування цінностей, культури, а також ідентичності та міжнародного авторитету нації. Велике значення має така характеристика спорту, як соціальна відповідальність, що проявляється через механізми діяльності спортивних клубів. При цьому особливої уваги заслуговує комерційна привабливість спорту як повноцінного сектора економіки та ключового елемента стратегії економічного розвитку окремих регіонів і держави.

Сучасною тенденцією в діяльності спортивних клубів виступає їх соціально-економічна значимість в організації та проведенні фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів різного рівня, що характеризує високий ступінь корпоративної відповідальності менеджменту спортивних клубів. Європейська перспектива регіонального розвитку побудована на створенні умов для всебічної підтримки діяльності спортивних клубів. Оптимальна діяльність спортивних клубів має базуватися на таких напрямках: регулювання трудових відносин; ефективне управління навколишнім середовищем та орієнтація на сталий розвиток; побудова партнерських відносин з громадами; благодійність; різноманітність фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг; якість послуг; репутаційний капітал, інтеграційний підхід при побудові стратегії управління розвитком спортивного клубу. З точки зору теорії організації ефективного управління спортивним клубом зосереджено на дотриманні таких вимог: формування місії та цілей, визначення стратегії розвитку, управління людським капіталом.

Сфера спорту, безумовно, виступає потужним інструментом економічного розвитку регіонів, однак інвестиційні рішення мають бути обґрунтованими, які б враховували короткострокові та довгострокові наслідки та перспективи для громад, з урахуванням таких викликів, як високі початкові витрати та короткострокові переваги.

Організаційне прогнозування дозволяє нам припустити, що створення інтеграційних спортивних клубів для широких верств населення із комплексом фізкультурно-спортивних, соціальних, медичних та психологічних послуг дозволить вирішити нагальні проблеми держави в ході реалізації соціальної політики, молодіжної політики та розвитку сфери фізичної культури і спорту у подоланні негативних явищ сучасності. Діяльність інтеграційних спортивних клубів сприятиме підвищенню ефективності функціонування ринку фізкультурно-спортивних послуг як складової ринкової економіки, зокрема, у справі формування фізичного розвитку молоді, яка здатна обороняти Вітчизну, гідно представляти країну на різних спортивних змаганнях, сприяти розвитку трудового потенціалу та відбудови країни.

Оптимальною моделлю розвитку спортивного клубу є дотримання такого алгоритму фаз в етапах розвитку:

- 1) розвиток волонтерства;
- 2) соціалізація;
- 3) корпоративна культура;
- 4) відокремлення;
- 5) інтеграція.

Серед ключових моментів в діяльності інтеграційних спортивних клубів має ґрунтовного аналізу потребують такі позиції: моніторинг доступності спортивної інфраструктури; джерела фінансування; соціальна свідомість контингенту; створення простору для навчання та освіти; всебічна підтримка перспективних спортсменів. Основною цільовою установкою інтеграційних спортивних клубів має бути забезпечення створення умов для належного розвитку дітей та молоді, як комплексне завдання, яке вимагає соціальної прихильності, цілісної системи освіти, турботи про фізичне та емоційне здоров'я, рівних можливостей та співпраці між різними верствами суспільства.

До чинників, які впливають на діяльність спортивних клубів, відносяться зовнішні: нормативно-правове регулювання, система фінансування спорту, організаційні умови, соціальні

умови; а також внутрішні: рівень кваліфікації керівного складу, фінансові можливості, рівень кваліфікації тренерського складу.

До стейкхолдерів, які зацікавлені у розбудові мережі інтеграційних спортивних клубів, відносяться:

- державні органи законодавчої та виконавчої влади;
- спортивні федерації;
- спортивні асоціації, професійні спілки;
- розгалужена мережа спортивних клубів;
- спортсмени;
- спортивні функціонери;
- спортивні агенти;
- маркетингові агенства;
- мережа спортивних споруд;
- молодіжні центри;
- партнери, спонсори, рекламодавці;
- засоби масової інформації;
- споживачі фізкультурно-спортивних послуг.

Висновки. Спортивний клуб є найбільш оптимальною організаційною формою розвитку підприємницької діяльності в сфері фізичної культури і спорту, тому що його пріоритетним завданням є надання фізкультурно-спортивних послуг населенню, також клуб є осередком суспільства, заснованого на демократичних засадах, що важливо для суспільства в цілому.

Таким чином, оптимальна діяльність спортивних клубів має базуватися на соціальності відповідальності в ході здійснення підприємницької діяльності, на стратегії розвитку з урахуванням інтеграційного підходу; цільова орієнтація діяльності – фізична активність, освіта, здоров'я контингенту; управління якістю фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг; конкурентна перевага; прозорість діяльності та спонсорська привабливість; захист навколишнього середовища та сталий розвитку держави.

Література:

1. Дубінська З. П. Специфіка суб'єктів правовідносин у сфері спорту в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. Серія: Правове забезпечення адміністративної реформи. 1. 2019. С. 69–74. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.1-17>.
2. Жданов І. Дорожня карта реформ у сфері фізичної культури та спорту. 2015. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/16627>. (дата звернення: 11.09.2023).
3. Крошка С.А. Спортивний клуб як первинна ланка організації фізкультурно-спортивної роботи у Лисичанському педагогічному коледжі. *Наукова дискусія: інновації у сучасному світі: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Вінниця, 2016. С. 25–31.
4. Куроченко І. Правові, організаційні та методичні засади фізичної культури і спорту в Україні: навчальний практикум. Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. 596 с.
5. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020> (дата звернення: 03.10.2022).
6. Сіренко Р. Державна політика ефективного управління системою фізичної культури та масового спорту в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наук. зб. «Вісник Академії митної служби України»*. Серія «Державне управління»). Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2018. № 2(17). С. 116–120.
7. Стахів І.М. Основні засади державного регулювання спортивно-оздоровчих послуг. *Економічний форум*. 2014. № 4. С. 24–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2014_4_6. (дата звернення: 03.09.2023).
8. Ткалич М.О. Розвиток уявлень про спортивний клуб як суб'єкт цивільного права. *Матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Проблеми*

та перспективи реформування права України очима молодих вчених». Запоріжжя : ЗНУ, 2009. С. 253–256.

References:

1. Dubinska, Z.P. (2019). Spetsyfika subiektiv pravovidnosyn u sferi sportu v Ukraini [Specificity of subjects of legal relations in the field of sports in Ukraine]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys, Serii: Pravove zabezpechennia administratyvnoi reformy*, 1, S. 69-74. <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.1-17> [in Ukrainian].
2. Zhdanov, I. (2015). Dorozhnia karta reform u sferi fizychnoi kultury ta sportu [Road map of reforms in the field of physical culture and sports]. Retrieved from: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/16627> (accessed: 11.09.2023) [in Ukrainian].
3. Kroshka, S.A. (2016). Sportyvnyi klub yak pervynna lanka orhanizatsii fizkulturnosportyvnoi roboty u Lysychanskomu pedahohichnomu koledzhi [The sports club as the primary link in the organization of physical culture and sports work at the Lysychan Pedagogical College]. *Naukova dyskusii: innovatsii u suchasnomu sviti: materialy III Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii*. Vinnytsia, 2016. S. 25-31 [in Ukrainian].
4. Kurochenko, I. (2016) *Pravovi, orhanizatsiini ta metodychni zasady fizychnoi kultury i sportu v Ukraini* [Legal, organizational and methodical principles of physical culture and sports in Ukraine]. Ipin: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy, 596 s. [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia Stratehii rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2028 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 lystopada 2020 r. № 1089. [On the approval of the Strategy for the development of physical culture and sports for the period until 2028: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 4, 2020 № 1089]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020> (accessed: 03.10.2022) [in Ukrainian],
6. Sirenko, R. (2018). Derzhavna polityka efektyvnoho upravlinnia systemoiu fizychnoi kultury ta masovoho sportu v Ukraini [State policy of effective management of the system of physical culture and mass sports in Ukraine]. *Publichne upravlinnia ta mytne admnistruvannia (pravonastupnyk nauk. zb. "Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy". Serii "Derzhavne upravlinnia")*, 2 (17). Dnipro: Universytet mytnoi spravy ta finansiv. S. 116–120 [in Ukrainian].
7. Stakhiv, I.M. (2014). Osnovni zasady derzhavnogo rehuliuвання sportyvno ozdorovchykh posluh [Basic principles of state regulation of sports and health services]. *Ekonomichnyi forum*, 4. S. 24–29. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2014_4_6. (accessed: 03.09.2023) [in Ukrainian].
8. Tkalych, M.O. (2009). Rozvytok uiaвлен pro sportyvnyi klub yak subiekt tsyvilnoho prava [Development of ideas about the sports club as a subject of civil law]. *Materialy Vseukrainskoi studentskoi naukovopraktychnoi konferentsii «Problemy ta perspektyvy reformuvannia prava Ukrainy ochyma molodykh vchenykh»*, Zaporizhzhia: ZNU; 2009. S. 253–256 [in Ukrainian].

Anikanov Ivan, Dolinsky Borys, Drazina (Dolgier) Yevdokiia, Pohorelova Olena

MODERN TRENDS IN OPTIMIZING THE ACTIVITIES OF SPORTS CLUBS

*The article examines the main vectors of reforming the sphere of physical culture and sports. It is noted that creating optimal conditions for the harmonious development of the younger generation is a multi-vector issue. Considering the specificity and diversity of spheres of influence, factors and interactions that shape the physical, emotional, intellectual and social development of young people, sports clubs are considered the optimal structure in shaping the value of cooperation and building social relationships. The advantages of developing a club system as an alternative to the system of sports schools for the mass popularization of sports are presented. **The purpose of the study** is to characterize the trend of optimizing the activities of sports clubs. **Research methods:** analysis of literary sources, analysis of documents, system analysis, structural and functional analysis, organizational forecasting. **Research results.** The study found that considering sport as a key element of the economic development strategy of regions and the state, its main economic advantages are: generating income, restoring infrastructure, creating additional jobs, and promoting the region. The optimal organizational and legal form in the process of developing mass sports and solving related*

problems are sports clubs. One of the most important components of transformations in the field of physical culture and sports should be the transition from a system of sports schools to a system of sports clubs. Among the challenges of priority support for sports clubs are: high initial costs, short-term benefits, and disproportion of regional benefits. Ensuring the proper development of children and adolescents is a complex task requiring social inclusion, holistic education, physical and emotional health, equal opportunities and cooperation between different sectors of society. The open society system involves creating conditions where integrated sports clubs will act as a platform for stable growth and development of the sphere of physical culture and sports. The implementation of this idea as a project involves the creation of technology, the organization of reform management and a project office, the formulation of technical specifications, the provision of resources and clear cooperation with all stakeholders.

Key words: *reform, sports, club system, integration.*